

УДК 355.02(497.11)

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

DOI: <https://doi.org/10.22182/ni.3332018.9>

NATIONAL INTEREST

Оригинални научни рад

Година XIV, vol. 33

Број 3/2018

стр. 175-188

Бранко Крга

Факултет за дипломатију и безбедност

НЕДОСТАТАК НАЦИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ – ВАЖАН УЗРОК КРЕТАЊА СРБИЈЕ ИЗМЕЂУ СТАТУСА САМОСТАЛНЕ И ЗАЈЕДНИЧКЕ ДРЖАВЕ

Сажетак

Предмет анализе овог рада јесте довођења у корелацију недостатка националне стратегије и кретања Србије између статуса самосталне и заједничке државе. Циљ истраживања јесте да се, на основу искустава у протеклих сто година схвати да је за доношење кључних одлука од националног значаја веома важно да постоји јасна визија, национална стратегија или програм. Поред уобичајених метода, као што су анализа, синтеза и историјски метод, у овом раду примењен је и постулативни приступ, тј. покушај да се претпостави како би се неки процес одвијао да је постојала национална стратегија. Истраживање је показало да Србија у читавом двадесетом веку није имала усаглашени “кровни” документ који би показивао како треба да се заузимају ставови и доносе одлуке по најважнијим питањима од националног значаја. У закључку би се могло нагласити да је и ово време бременито многим ускушењима, пре свега у вези Косова и Метохије, па би утемељење националне стратегије било од велике помоћи онима који доносе одлуке о томе како решавати ово и друга најважнија питања, која имају суштински национални значај.

Кључне речи: Србија, Велики рат, самостална држава, заједничка држава, визија, национална стратегија, национални програм.

УВОД

У јавности је током 2018. године било доста различитих оцена о уласку Србије у заједничку државу после велике победе у Великом рату 1914-1918. Најчешће су доминирала два приступа. Први је својеврсни историјски детерминизам, који подразумева да је све што се догодило било резултат нужног исхода процеса који су се одвијали. Други приступ је критички, који подразумева указивање на неке добре, али и неповољне последице одлуке о уласку Србије у заједничку државу.

Сама чињеница што се заједничка држава два пута распадала (1941. и 1992. године) и трећи пут - 2006. године, коначно престала да постоји, показује да је такав пројекат био неуспешан. Сада је лако донети такав закључак, јер се много тога лошег по српски народ догодило. Треба претпоставити да су сви они са српске стране, који су учествовали у доношењу такве одлуке, имали добре намере према српском народу у целини, па и шире, према Јужним Словенима.

Као прилог анализи добрих и лоших страна донетих одлука о формирању заједничке државе, било би целисходно да се размотри још једна тема, а то је: „Недостатак националне стратегије – важан узрок кретања Србије између статуса самосталне и заједничке државе“. Ова тема ће се обрадити кроз следеће целине: (1) Могућности и неки разлози избора државног престројавања Србије после Великог рата; (2) Национална стратегије – важан документ за доношење одлука од кључног значаја; и (3) Искуства и поуке за савремено доба.

1. МОГУЋНОСТИ И НЕКИ РАЗЛОЗИ ИЗБОРА ДРЖАВНОГ ПРЕСТРОЈАВАЊА СРБИЈЕ ПОСЛЕ ВЕЛИКОГ РАТА

При крају Великог рата, када је већ било јасно да се Аустро-Угарска распада, а Србија добија статус земље победнице, у суштини, постојало је више могућности избора државног престројавања, а изабрано је стварање Краљевства (Краљевине) Срба, Хрвата и Словенаца.

У вези с тим, Чедомир Попов истиче: „Србија је у току Првог светског рата, као чланица Велике Антанте, имала могућност избора своје будуће историјске судбине у случају очекиване победе, до које је и дошло. Прва могућност, којом се готово нико није задовољавао, била

је одбрана и очување Србије у границама из 1913. Друга је била израз њеног традиционалног (Гарашаниновог) програма – ослобађање и уједињење око Србије свих српских земаља, којој су биле наклоњене и њене велике савезнице. Трећа, најтежа и најнеизвеснија, било је њено уједињење са свим другим југословенским земљама, за чије би се ослобођење и уједињење у заједничку државу заложила свим средствима, оружаним, дипломатским и пропагандним. Изабрала је управо то - најтеже и најнесигурније.¹

Интересантан закључак о избору Србије износи Радош Љушић, примећујући да је то «доба самосталности српске државе, која се борила за српско, а остварила је несрећно југословенско уједињење.»²

Милорад Екмечић анализира став савезника о будућој држави: „Све су силе Антанте биле сагласне о неопходном минимуму који Србија након рата треба да добије: Босна, Херцеговина, део Македоније, део јужне Угарске и велики део или цела Далмација... Стварање Велике Србије било је ближе циљевима великих сила, него уједињење југословенске заједнице. Без Југославије би се лакше односили према бугарским, румунским, грчким и италијанским захтевима, а и судбина Аустро-Угарске би давала практичнија решења у којима би свако могао лако бити задовољен малим уступцима.»³

Разматрање будућег статуса Србије није могло мимоићи положај Аустро – Угарске, па Момчило Суботић истиче: «У вези са судбином Аустро-Угарске, српска влада је припремила два решења: велико и мало. Велико решење обухватало је све етнички југословенске крајеве Двојне монархије, а мало решење садржавало је проширену Србију, ограничену на већинске српске делове монархије.»⁴

Радош Љушић се критички осврће на изабрани модел државног престојавања Србије: «Опредељењем за југословенску државу, званична Србија се одрекла сопствене државности и могућности да створи Велику Србију. Колико је тај потез био паметан, а уједињење 1918. користан чин, у историографији не постоји коначан суд. Распад

1 Чедомир Попов, *Белика Србија: стварност и мит*, четврто издање, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 2008, стр. 184/185.

2 Радош Љушић - *Српска, великосрпска и југословенска државна политика Србије (1804-1918)*, Зборник Велика Србија - истине, заблуде, злоупотребе, Српска књижевна задруга, Београд, 2003, стр. 287.

3 Милорад Екмечић, *Стварање Југославије 1790-1918*, т.2, Просвета, Београд, 1989, стр. 724-725.

4 Момчило Суботић, *Право на самоопредељење и југословенски експеримент (Прва, друга, трећа Југославија)*, Институт за политичке студије, Београд, 2004, стр. 20.

Југославије показао би сву кратковидост српске политике у Првом светском рату.»⁵

Ове и друге оцене имају основа у многим чињеницама, међутим, ипак се поставља питање: зашто су се српски прваци 1918. године определили за пројекат који се показао као неуспешан? Или још прецизније: који су кључни чиниоци утицали на тадашњу елиту да неопрезно уђе у заједничку државу и тако девалвира свој неспорни углед самосталне земље победнице у рату, која је имала могућност да такав свој статус боље искористи?

С тим у вези, Чедомир Попов, указује: „Три су главна разлога определила овакав избор. Први је тај што би само у таквој држави свих Југословена (осим Бугара) и сви Срби могли да се нађу у једној држави. Други је, што је током XIX, а нарочито почетком XX века, широког маха у свим земљама будуће Југославије бучно истицано и манифестовано уверење о етничком, језичком и националном јединству југословенских народа. Трећи, али не најмање важан, разлог био је реална бојазан Србије да би после распада Аустро – Уграске, Италија могла да се појави као подстрекач и творац католичке хрватско – словеначке државе, којој би (на основу веза са Савојском династијом) била прикључена чак и Црна Гора.“⁶

Без обзира на то који је кључни разлог био за опредељење за заједничку државу, последице су очигледне, а Радош Љушић то формулише на следећи начин: „Нововековна српска држава престала је да постоји, вољом краља Ослободиоца, регента Ујединитеља, Народне скупштине и српске владе, али без посебног изјашњавања Србијанаца...Наметнуто ратом, обављено релативно брзо, без непосредног договора са народом, уједињење се показало највећим српским нововековним државотворним промашајем.“⁷

Уз овакве оцене свакако иде и она коју је изнео Миломир Степић: „Испоставиће се да је настанак јединствене јужнословенске државе у геополитичком смислу за српски народ само значио крај фазе спољне фрагментације српских земаља (међународним границама) и почетак фазе унутрашње фрагментације српских земаља (уз обилато учешће спољног фактора).“⁸

5 Радош Љушић - О Њоровићевој књизи и идејама о Великој Србији, Поговор В. Њоровић, Велика Србија, Култура, Београд, 1990, стр. 116.

6 Чедомир Попов, *Велика Србија*, нав. дело, стр. 185.

7 Радош Љушић, *Историја српске државности*, књига II, Србија и Црна Гора – нововековне српске државе, Српска академија наука и уметности, огранак у Новом Саду, „Беседа“, издавачка установа Православне епархије Бачке и Друштво историчара Јужнобанатског и Сремског округа, Нови Сад, 2001, стр. 245.

8 Миломир Степић, *Српско питање геополитичко питање*, Јантар група, Београд, 2004,

И Душан Пророковић наглашава значај страног фактора за формирање заједничке државе: „...Југославија је формирана као држава одлуком западних сила. Кључни допринос формирању Југославије дала је Велика Британија.“⁹

Ове и друге оцене о разлозима за одређење Србије за заједничку државу крећу се од неповољних до афирмативних, као што су: прво, мегаломанске амбиције престолонаследника Александра Карађорђевића; друго, жеља да се окупи сав српски народ у једну државу; треће, одлучујући утицај страних фактора, са скривеном жељом да се умањи значај Србије; четврто, упорне иницијативе неких словеначких и хрватских представника, како би се извукле из пропадајуће Аустроугарске и направиле први корак ка статусу самосталности; пето, једноставна утопијска логика многих, да је боље живети у већој него у мањој држави; и шесто, недостатак јасне визије или националне стратегије или програма.

2. НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА – ВАЖАН ДОКУМЕНТ ЗА ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА ОД КЉУЧНОГ ЗНАЧАЈА

Одлуке о међународном положају и државно – правном престојавању после критичног периода, какав је рат, показало се то више пута, од кључног су значаја. На те одлуке утичу многи историјски, геополитички, геостратегијски, економски, безбедносни, етнички, религијски, културни и други чиниоци, који имају спољну и унутрашњу димензију.

Познато је да се кључне одлуке могу доносити на основу ситуационог реаговања, али је знатно боље када постоји на време, стручно и детаљно осмишљен документ који указује како би требало заузети ставове по неким суштинским питањима. Очигледно је, како истиче Радош Љушић: „Србија је ушла у Први светски рат без јасног политичког програма...“¹⁰

Да би се те одлуке донеле на прави начин, било је неопходно да се, прво, изврши детаљна анализа стања и положаја државе, као и друго, процена могућих догађања у будућности и то у више варијанти. Такав приступ требало је да изнедри својеврсни геополитички код, који би показао какве предности и квалитете има Србија на крају рата, али и које опасности јој прете са стране

стр. 189.

9 Душан Пророковић, *Геополитика Србије*, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 207.

10 Радош Љушић, *Историја српске државности*, књига II, нав. дело, стр. 240.

окурења у ближој и даљој будућности. Оваква анализа и процена могле су да помогну да се формира визија, национални програм или национална стратегија, као кровни документ највишег значаја.¹¹

Такав документ би требало да садржи јасне ставове по најважнијим питањима, као што су: идентитет, националне вредности, интереси и циљеви, јасни рачуни ко с чиме улази у заједничку државу и како из ње излази, дефинисање друштва (пре свега демографије), државе, односно, политичког система, спољнополитичких вектора, затим, организација сектора безбедности и одбране, привреде, образовања, здравства итд.

За ову прилику примерено је да се нагласе само три питања: идентитет, националне вредности и структура заједничке државе.

Идентитет је веома битан конститутивни елемент сваке државе, то је својеврсна легитимација, која даје одговор на онтолошко питање – о чему се ради, односно, каква је та нова државна творевина. У преамбули Устава Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца из 1921. године стоји: “Држава Срба, Хрвата и Словенаца је уставна парламентарна и наследна монархија“. Слично стоји и у Уставу Краљевине Југославије из 1931. године: „Краљевина Југославија је наследна и уставна монархија“. У овом одређењу било би добро и то да је наглашен и основ идентитета конститутивних народа, као што је, на пример, словенство и хришћанство. Пошто то све није урађено, показало се да словенство, односно, идеја о „јединственом троплеменом народу“, није била довољна као заједнички интегративни фактор, већ су различито цивилизацијско обележје, пре свега религијска припадност, духовни и културни модели са дезинтеграционим елементима, уз подршку неких страних фактора, имали готово одлучујући утицај на проблеме па и распад земље. Да је било детаљне анализе и националне стратегије, посебно би се потврдило да су, на пример, између Срба и Хрвата, сасвим различити културни модели, колективна сећања, па и митови, што је могло сугерисати закључак да таква заједница нема сигурну перспективу. У том смислу, била би неопходна детаљна научна анализа о томе да ли је Србија имала све неопходне претпоставке да буде својеврсни „Пијемонт“ јужнословенских народа.

Националне вредности те новостворене државе нису ни

---

¹¹ Овакав документ се налази под различитим називима: национална стратегија, стратегија државе, велика стратегија, општа стратегија, висока стратегија итд. Сада у Србији има око 160 стратегија, али нема кровне. Детаљније о националној стратегији: Бранко Крга, *Стратегија националне безбедности у теорији и пракси*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2017, стр. 21/22; и Душан Вишњић, *Стратегија државе као судбина нације*, Министарство одбране, Институт ратне вештине, Београд, 2005, стр. 37-113.

биле дефинисане. Да је усаглашено, на пример, да је очување територијалног интегритета те државе кључна вредност, из које произилазе интереси и циљеви, организација и други елементи који то треба да обезбеде, вероватно би то имало позитиван утицај на односе у држави у међуратном периоду, па и на почетку Другог светског рата.

Структура заједничке државе, односно, с чиме који народ улази у државу и каква је њена територијална подела, такође није на прави начин постављена. Да је Србија, на пример, јасно дефинисала своју територију, а да су то учиниле и друге територије, пре свега оно што се тада сматрало као Хрватска и Словенија, не би било дилеме ко је шта унео у ту нову државну творевину, где су границе и коме шта припада у случају распада. Уместо тога, Србија је чак пристала да се и њено име изостави. Формирање 7 покрајина, па 33 области и на крају 9 бановина, показало се као неделотворно са становишта очувања заједничке државе.

Када је у питању државно устројство у новом савезу, Србија је имала већ нека искуства улазећи у Балкански савез 1912. године. Поред тога, било је и више докумената која су се бавила питањима територијалног устројства државе. Постојао је документ Начертаније из 1844. године, који се везује за Илију Гарашанина, иако га он сам није писао, већ су у томе учествовали Чех Франтишек Зах, Пољак гроф Адам Чарторијски и Енглец Дејвид Уркварт. Међутим, контроверзе око тог документа упућују на закључак да он и није озбиљно третиран код тадашњих српских лидера.¹² Поред тога, непосредно пре и у време Првог светског рата постојало је више докумената, као што су: Лондонски споразум из маја 1913. године, Нишка декларација из децембра 1914. године, Тајни Лондонски споразум из априла 1915. године, затим, Мајска декларација из маја 1917. године, Крфска декларација из јула 1917. године, Женевска декларација из новембра 1918. године, 14 тачака Вудро Вилсона, ставови из појединих партија, истакнутих личности итд.¹³

Треба нагласити да су лидери Србије за улазак у заједничку државу имали подршку и многих интелектуалаца, какав је био Јован Цвијић, али је било и резерви, на пример, од стране војводе Живојина Мишића, па и знатног дела становништва. Изгледа да се расположење становништва није озбиљно узимало у обзир ни у осталим крајевима, пре свега код католичког хрватског и словеначког народа.

12 Детаљније: Радош Љушић, *Књига о начертанију*, Белетра, Београд, 2004.

13 Садржај ових докумената може се наћи у публикацијама разних аутора, енциклопедијама и уџбеницима историје.

Очигледно је да су на неуспех пројекта заједничке државе утицали многи фактори, као што су: неадекватно постављене основе, грешке у организацији и управљању државом, географски положај земље,¹⁴ непримерени страни јавни и тајни утицаји итд. Поред тога, може да се наведе и још један својеврсни ментални ефекат, који подразумева да се за све окривљује већински народ (у Чехословачкој то су били Чеси, а у СССР-у Руси). Тако су и Срби, уместо захвалности за ослобођење и допринос победи, постали народ коме се приписују разне неистине, упућују критике и тражи да се земља сама оптужи за агресију на сопственој територији, за геноцид итд. То указује да не треба попуштати на рачун националних интереса, јер се, по правилу, уместо захвалности, то третира као слабост земље, која може да иницира само нове прохтеве према Србији. Разне инсинуације на рачун Србије (агресија, етничко чишћење итд), наука мора аргументовано да оспори, јер у противном, прети опасност да се, полазећи од тих нетачних претпоставки, и у наредном периоду доносе многе неповољне одлуке на штету наше земље и народа.

Можда би пројекат југословенства, односно, заједничке државе, имао више шанси да су били повољнији међународни услови. У неким преломним периодима доминирале су оне силе које су се, по правилу стављале на страну противника Србије.¹⁵

Треба имати у виду и чињеницу да је Србија од 1912. до 1999. године имала просечно сваких 17 година сукобе са великим силама, какву судбину дефинитивно није имао ни један народ у Европи. То је посебан проблем који такође захтева детаљно научно истраживање, како би се дошло до одговора на питање: зашто је то тако, поготово и због тога што, како видимо, на нашим просторима још ништа није завршено у смислу територијалног престројавања.

На жалост, сада се види да није било јасне визије ни после 1945. године, када је Србија изгубила неке делове територије које је 1918. године унела у заједничку државу. Било је разних дилема и почетком 90-тих година,¹⁶ али и после 2000. године, када су, поред Подгорице и многи из Београда прижељкивали распад државе са Црном Гором, не схватајући да ће то имати негативан утицај на статус Косова и Метохије.

14 Има доста основа за тврдњу да је Србија „на сред пута“, мада су и многе друге земље у сличном положају. Међутим, за нашу земљу је карактеристично то да је сече граница поделе хришћанства, ту је и подела договорена у Јалти итд.

15 Бивши амерички председник Клинтон је својевремено изјавио: „Проблем су и Милошевић и Туђман, с тим што је Туђман наш проблем“.

16 У ратовима 90-их, које су иницирали сепаратисти, погинуло је око 120.000 људи, 2-3 милиона је расељено, готово у свим деловима бивше СФРЈ наступили су економски проблеми, остало је нерешено десетина граничних спорова итд.

Срединиом 1980-тих година појавио се Меморандум САНУ, који је такође изазвао низ контроверзних оцена, мада су догађаји убрзо после тога знатно превазишли и најнеповољније оцене стања у земљи које су изнете у том документу.

Од средине 1990-тих година било је више иницијатива да се приступи изради визије или националне стратегије, што није наишло на разумевање и подршку највиших државних органа, тако да су ти покушаји, до сада, били неуспешни.

3. ИСКУСТВА И ПОУКЕ ЗА САВРЕМЕНО ДОБА

Смисо расправе о завршетку Првог светског рата и ставарњу заједничке државе Јужних Словена јесте да се укаже на најважнија питања везана за тај догађај, а ако може, да се назначе и неке битно нове чињенице, али исто тако, важно је да се из свега тога уче искуства и поуке за савремено доба. Искустава и поука има доста, а најважније су:

Прво, рат и велика криза су критични периоди историје, у којима држава и народ имају много проблема, али и могућности да се оствари и нешто позитивно, поготово када се земља налази у кругу победника. Државно престојаванье, какво је било 1918. године, изразито је тежак и сложени процес. Због тога је било неопходно да се земља свестрано припреми за те промене и да се формира сопствена визија, стратегија, или национални програм. У разматрању значаја и односа националног, регионалног и глобалног фактора, приоритет увек треба да имају национални интереси и циљеви. У том смислу не треба пасивно чекати да неки страни фактори понуде решење проблема који имају велики национални значај, већ то треба да дефинише сама Србија. Наравно, боље је ако би за то имала поузданог савезника или да се он барем назире, као и подршку релевантних међународних фактора. Посебно треба избегавати да се Србија нађе „на линији ватре“ сучељавања великих сила на Балкану, где традиционално делују идеје атлантизма, континентализма, евроазијства, неоосманизма, а у последње време све очигледније је и кинеско присуство. Видело се да су ставови и тих чинилаца подложни променама, што указује да постоји шанса да они покажу веће разумевање и за интересе Србије, на чему би требало да се ангажују и виђенији људи у српској дијаспори. Добар пример за то је ангажовање Михајла Пупина у САД, када су се утврђивале границе нове државе.

Друго, на више примера се показало да су територијалне

промене стално отворен процес, што указује на нужност да очунање територијалног интегритета представља у континуитету националну вредност навишег нивоа. Истовремено, пракса је показала, да територијално проширење може да има добру перспективу само ако је засновано на правим основама историјским чињеницама, етничким и цивилизацијским елементима, ако се земља стално модернизује, те ако се може остваривати пуни суверенитет, заштита, па и одбрана појединих простора.

Треће, евентуални улазак у нове савезе или интеграције не би требало да буде резултат неке тренутне атмосфере, већ је неопходно да се то свестрано сагледа, са јасном визијом које су добре али и лоше стране тог просеца, као и то, какве се могу очекивати последице по националне интересе у случају неуспеха. Полазећи од тога, веома важно искуство показује да је прво требало у сваком погледу уредити Србију као националну државу победницу у Првом светском рату, па онда евентуално разговарати о ширем државном оквиру. Показало се да само политички, економски и безбедносно јака национална држава са јасним ставовима може да представља фактор чији интереси ће се уважавати, али исто тако, јасно је да се заслуге у рату могу девалвирати, ако изостане примерена политика после рата.

Четврто, кључне одлуке о питањима од историјског и националног значаја не може да доноси само дипломатија, или персонално поједини лидер, већ је неопходан интегрални приступ, а то значи да се ангажује политика, економија, елементи силе, култура, наука итд. Ту је веома важно да се води рачуна и о томе да ли постоји и каква је јавна свест наших грађана када су у питању национални интереси. Из ове анализе произилази да руководство Србије није најбоље реаговало у неким преломним периодима. И у ово време Србија се суочена са великим проблемом очувања територијалног интегритета, везано, пре свега, за ситуацију око Косова и Метохије.¹⁷ Чују се и идеје о међународној конференцији. И за ту опцију требало би се добро припремити, преузети иницијативу у предлагању, не само варијанти, већ и садржаја решења. Треба веровати да је уз примерену активност, засновану на правим чињеницама, то и могуће остварити.

---

17 О проблемима везаним за Косово и Метохију има доста радова, а у контексту теме овог рада могу се погледати: Радослав Гађиновић, *Отимање Косова и Метохије*, НИЦ „Војска“, Београд, 2004; *Косовска криза – српске опције*, Зборник радова, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2008; Миломир Степић, *Косово и Метохија – посмодерни геополитички експеримент*, ИПС, Београд, 2012; и *Геополитички и безбедносни аспекти могућих решења статуса Косова и Метохије*, Факултет за дипломатију и безбедност, Београд, 2018.

Пето, у целини, Србија не сме дозволити да се настави негативан тренд угрожавања њених виталних интереса, кроз испољавање нових изазова, ризика и претњи, јер би то могло да има додатне реперкусије по националне интересе. Било би веома неповољно да се за 10 – 20 година поново констатује да се Београд није најбоље снашао ни у турбулентним променама која су сада у току, унутар земље, али и у окружењу. Када пропадне један систем вредности, као што се догодило почетком 1990-тих година (социјализам, самоуправљање, несвстаност, братство-јединство...), један од најбољих начина да се избегну грешке, јесте да се што пре утемељи нови систем вредности, јер је за националне интересе веома опсано ако у дужем временском периоду у том погледу влада својеврсни вакум. Могућност да се то превазиђе јесте да се утврди савремена национална стратегија или визија за што дужи период, ако је могуће до средине, па и до краја 21. века, како би нашим грађанима, али и страним факторима било јасно шта то Србија хоће, које су то „црвене линије“, односно, на шта не пристаје, а о чему може да разговара. Све то, наравно, није једноставно, и нема гаранција да би постојање националне стратегије решило све проблеме, али би, ако се такав документ не уради, могло да буде још теже.¹⁸ Добро је присетити се и пословице о томе да „узалуд журите ако идете у погрешном правцу“. Србија није малолетна држава, не треба да има комплекс у односу на било кога, јер располаже са интелектуалним капацитетом да схвати где се налази, да осмисли своју будућност и да избегне „погрешан правац“.

Да би се тако поступило, у значајној мери могу да послуже и идеје које су се чуле на разним скуповима поводом обележавања стогодишњице завршетка Првог светског рата и формирања заједничке државе Јужних Словена.

---

18 Противник српских интереса већ неколико деценија – Албанци, имају идеју о националном обједињавању већ више од стотину година, при чему су се смењивали политички системи, од феудализма, фашизма, комунизма, па до демократије, а мењали су се и страни ментори, од Турске, Аустро-Угарске, Италије, Немачке, СССР-а, Кине, па до САД – а та основна идеја о тзв. Великој Албанији је опстајала.

Литература

Вишњић Душан, *Стратегија државе као судбина нације*, Министарство одбране, Институт ратне вештине, Београд, 2005, стр. 37-113.

Гађиновић Радослав, *Отимање Косова и Метохије*, НИЦ „Војска“, Београд, 2004. *Геополитички и безбедносни аспекти могућих решења статуса Косова и Метохије*, Факултет за дипломагију и безбедност, Београд, 2018.

Екмечић Милорад, *Стварање Југославије 1790-1918*, т.2, Просвета, Београд, 1989.

Косовска криза – српске опције, Зборник радова, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2008.

Живојиновић Драгољуб, *Светски рат и народ Србије*, Зборник «Велики рат Србије 1914-1918», Београд, 1970.

Живојиновић Драгољуб, *Велика Србија или Југославија? Велика Британија и југословенско уједињење 1914-1918. године*, Зборник, Стварање југословенске државе 1918, Београд, 1983.

Крга Бранко, *Стратегија националне безбедности у теорији и пракси*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2017, стр. 21/22.

Љушић Радош - *О Њоровићевој књижи и идејама о Великој Србији*, Поговор В. Њоровић, Велика Србија, Култура, Београд, 1990.

Љушић Радош, *Историја српске државности*, књига II, Србија и Црна Гора – нововековне српске државе, Српска академија наука и уметности, огранак у Новом Саду, „Беседа“, издавачка установа Православне епархије Бачке и Друштво историчара Јужнобанатског и Сремског округа, Нови Сад, 2001.

Љушић Радош, *Српска, великосрпска и југословенска државна политика Србије (1804-1918)*, Зборник («Велика Србија - истине, заблуде, злоупотребе»), Српска књижевна задруга, Београд, 2003.

Љушић Радош, *Књига о начертанију*, Белетра, Београд, 2004.

Попов Чедомир, *Велика Србија: стварност и мит*, четврто издање, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 2008.

Пророковић Душан, *Геополитика Србије*, Службени гласник, Београд, 2012.

Степић Миломир, *Српско питање геополитичко питање*, Јантар група, Београд, 2004.

Степић Миломир, *Косово и Метохија – посмодерни геополитички експеримент*, ИПС, Београд, 2012;

Суботић Момчило, *Право на самоопредељење и југословенски експеримент* (Прва, друга, трећа Југославија), Просвета, Београд, 2004.

Ђоровић Владимир, *Велика Србија*, Култура, Београд, 1990.

Branko Krga

LACK OF NATIONAL STRATEGY - IMPORTANT CAUSE OF SERBIA'S MOVING BETWEEN STATUS OF INDEPENDENT AND COMMON STATE

Resume

In the past hundred years, Serbia has gone through a difficult journey, from the status of winner in the Great War with a significant reputation worldwide, to the participation into three forms of the common state (1918, 1945, 1992), and to the return to the status of an independent state (2006) with large problems and reduced reputation in the world. These shifts brought some benefits to Serbia in terms of territorial expansion (1918), but also a considerable amount of unfavorable circumstances, particularly from the point of huge human and material losses. In the final phase of state formation, Serbia is faced with extremely large problems of preserving its territorial integrity and amortizing the negative relationship of a significant part of the western countries. There are several causes for such historical process and the misfortunes of Serbia. In addition to the standard external and internal causes, the analysis of historical facts has shown that in a numerous and crucial decision-making moments about the state status, Serbia did not have a defined vision, a national program, or national strategy, which making an optimal decisions made more difficult. As more facts refer to the fact that the borders changes in the Balkans have not been completed yet,

and Serbia has a very big problem regarding Kosovo and Metohija, it is imposed as a necessity to adopt a document that would fully define what Serbia wants and can do, where are its “red lines “, i.e. what can not accept and what ready to negotiate. This would greatly facilitate the role and acting of the highest state officials in their effort to optimally engage for the key national values and interests of Serbia.

Keywords: Serbia, Great War, independent state, common state, vision, national strategy, national program.

---

* Овај рад је примљен 14.12.2018. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 11.01.2019. године.